PROVINCIE :: UTRECHT

KADERBRIEF 2021-2024

Publicatiedatum	27 mei 2020
Status	Openbaar
Referentienummer	820EAB7F

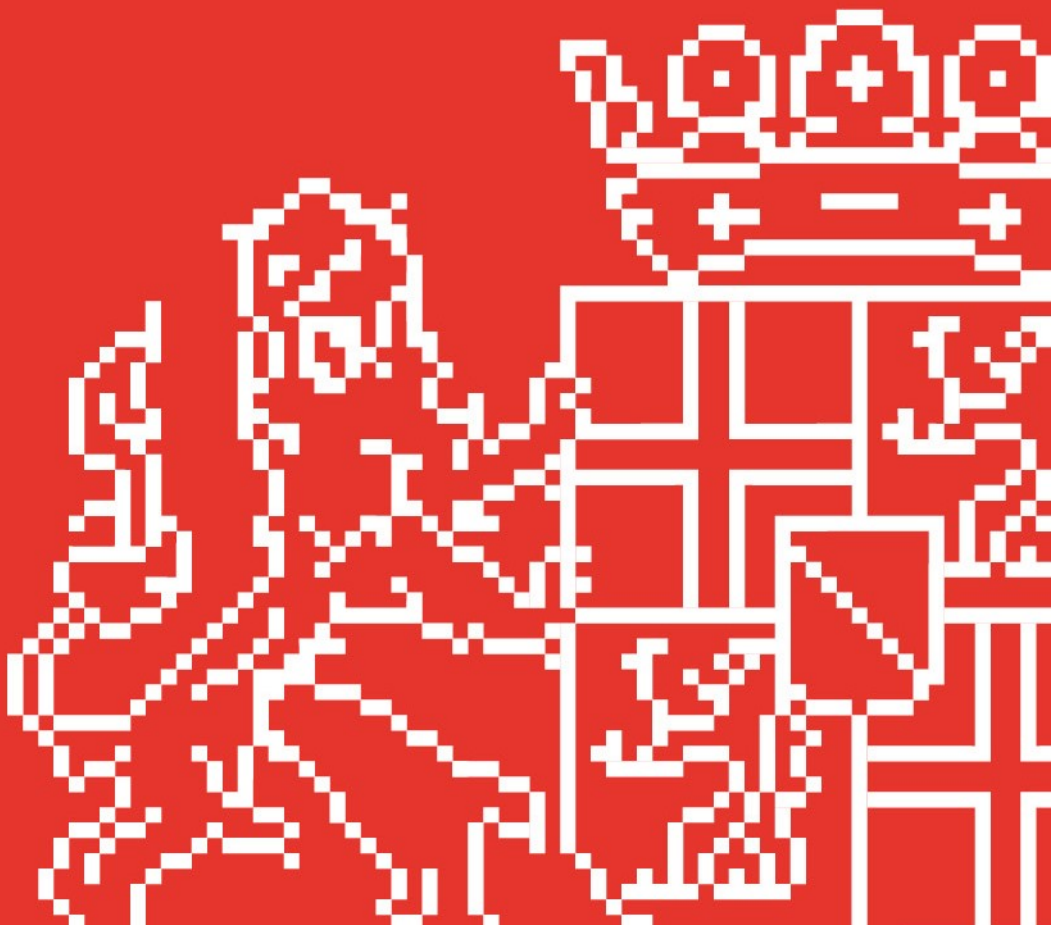

PROVINCIE-UTRECHT.NL

Geachte Provinciale Staten,

Hierbij ontvangt u de Kaderbrief 2021-2024. De Kaderbrief komt in plaats van de Kadernota, welke onderdeel is van de planning & control cyclus. In een kadernota stellen Provinciale Staten de beleidskaders en bijbehorend financieel kader vast, op basis waarvan het college de meerjarenbegroting 2021 – 2024 opstelt. Het zijn echter bijzondere en onzekere tijden. Daarom verkiest het college van Gedeputeerde Staten dit jaar een Kaderbrief boven een Kadernota.

Kaderbrief
Voor het kunnen opstellen en behandelen van een kadernota moet het college en Provinciale Staten beschikken over betrouwbare, bruikbare en zo volledig mogelijke gegevens en informatie. In deze brief lichten wij toe, waarom deze momenteel nog onvoldoende voorhanden zijn. Wij hebben daarom besloten u dit jaar geen Kadernota maar een Kaderbrief te sturen. In deze Kaderbrief duiden wij het financiële beeld op hoofdlijnen en geven wij een indicatie voor de meerjarenbegroting. Recent is de keuze voor een Kaderbrief al in de commissie BEM toegelicht, mede naar aanleiding van vragen van enkele fracties.

Door deze Kaderbrief met u te bespreken, geven wij niet alleen invulling aan onze verantwoordelijkheid u tijdig te informeren over de actuele stand van zaken. Maar tevens stelt het college u met deze brief in de gelegenheid om --in opmaat naar de begroting-- kennis te nemen van de gedachten en opvattingen die op dit moment in uw Staten leven. Daarnaast informeert het college u in deze Kaderbrief over de eerste uitwerkingen van de beleidskaders voor de ambities van het college en het daaraan gekoppelde meerjarenbeeld. In het verlengde daarvan wordt u een procesvoorstel gedaan over hoe en wanneer het begrotingsproces verder wordt voorbereid en hoe wij Provinciale Staten betrekken in de informatievoorziening en besluitvorming daaromtrent.

Toelichting Kaderbrief
Het college van Gedeputeerde Staten heeft op dit moment zowel kwalitatief als kwantitatief onvoldoende zekerheden en gegevens, die nodig zijn om een verantwoorde, betrouwbare en bruikbare Kadernota op te kunnen stellen. Een belangrijk uitgangspunt voor het college is het vasthouden aan de ambities. Wij zijn ervan overtuigd dat vergroening, energietransitie, circulariteit, klimaatadaptie, duurzame mobiliteit, gezonde leefomgeving, meer woningen, een aantrekkelijk cultureel leven en een gezonde en sociale economie, ondanks of juist dankzij de onzekere omstandigheden, nog steeds actueel en urgent zijn. Daarnaast blijven wij vol inzetten op organisatorische vernieuwingen en aanpassingen, zodat de organisatie optimaal wordt versterkt.

Ambities en adaptiviteit
In het afgelopen jaar is het nodige gebeurd wat het college sterkt in de overtuiging om de ambities na te blijven streven. Eerst kregen we te maken met de grote consequenties van een rechtelijke uitspraak rondom stikstofoxiden en ammoniak. Daarna werden we geconfronteerd met de uitbraak van het coronavirus en de zogeheten intelligente lockdown van onze samenleving. Beide crises laten zien dat de manier waarop wij onze samenleving inrichten en ordenen zal veranderen. Onze ambities uit het coalitieprogramma anticiperen gedeeltelijk op deze voorziene veranderingen. Daarnaast bieden beide crises onverwachte mogelijkheden voor het realiseren van de einddoelen terwijl de coronacrisis en stikstofcrisis anderzijds de weg soms langer maken, meer te nemen hindernissen opwerpen of tot een andere route dwingen. Duidelijk is in elk geval dat kansen alleen benut kunnen worden als adaptief wordt gehandeld en bestuur en organisatie wendbaarder worden zodat ingespeeld kan worden op de verwachte en onverwachte veranderingen in de omstandigheden. Daar past een meerjarenbegroting bij die ruimte biedt om tussentijds bij te sturen, die voldoende weerstandsvermogen heeft voor het opvangen van de toegenomen risico’s en die meer ruimte houdt in de jaren 2022 – 2024 voor de bekostiging van de beleidsdoelstellingen.

Jaarrekening 2018 en 2019; resultaten en de bestemming
De jaarrekening(en) en de resultaatbestemming(en) vormen normaliter het uitgangspunt voor de Kadernota of, in dit geval, de Kaderbrief. De informatie uit de jaarrekeningen 2018 en 2019 is dan ook van belang voor het inzicht in de financiële stand van zaken voor onze organisatie. Pas als deze met zekerheid zijn vastgesteld en formeel zijn goedgekeurd in uw Staten, kunnen de belangrijke financiële cijfers gelegitimeerd gebruikt worden voor volgende P&C-producten (waaronder deze Kaderbrief). Echter; op het moment van schrijven van deze Kaderbrief is het nog te vroeg voor een duidelijk beeld over de jaarrekeningen 2018 en 2019. De meest actuele inzichten

over (onder)besteding van budgetten, de stand van de algemene reserve en de voorziene risico's voor het financiële meerjarenbeeld zijn, voor zover deze kunnen worden ingeschat, meegenomen in Kaderbrief bijlage 1. Naarmate de tijd vordert zullen deze cijfers concreter en harder worden en daarmee ook bruikbaarder voor het opstellen van de begroting. Mogelijk dat de resultaten uit de zomernota 2020 ook bijdragen aan het scherper krijgen van de financiële ontwikkelingen en mogelijkheden.

Algemene uitkering Provinciefonds
In reactie op de consequenties van het coronavirus namen Rijk, provincies en gemeenten ongekende maatregelen die de verdere verspreiding moeten indammen en terugdringen. Dit heeft ertoe geleid dat grote delen van de samenleving tot stilstand zijn gekomen. Om de economische effecten van de maatregelen te dempen is een breed spectrum aan steunregelingen opgetuigd. Eind mei maakte het kabinet bekend deze regelingen, enigszins aangepast en nog steeds zeer omvangrijk, voor drie maanden te verlengen tot een tweede economische steunpakket. Uiteraard heeft de crisisbeheersing en de economische recessie ook gevolgen voor de huidige en toekomstige overheidsinkomsten.

Waarschijnlijk leidt de achteruitgaande economie op termijn tot lagere inkomsten voor Rijk, provincies en gemeenten. Het is echter nog te vroeg om de exacte omvang van deze achteruitgang voldoende betrouwbaar in kaart te brengen. De situatie is zo uitzonderlijk en nieuw dat er geen bruikbare rekenmodellen en data zijn om toetsbare en legitieme cijfers te verkrijgen, die gebruikt kunnen worden voor het opstellen van een Kadernota. Daar komt bij dat onduidelijk is wat de gevolgen zijn van de lagere overheidsinkomsten voor onder meer het Provinciefonds (en het Gemeentefonds) op iets langere termijn. Ter beeldvorming; een korting van 5% op het Provinciefonds betekent voor de provincie Utrecht een jaarlijks lager bedrag van € 11 mln.

Voor de jaren 2021 en 2022 wordt momenteel intensief overleg gevoerd met het IPO, de VNG, de Unie van Waterschappen en het Rijk over de hoogte van de fondsen en het accres (stijging of daling) voor 2021. Maar er is op het moment van schrijven nog geen akkoord en daarmee dus ook nog geen duidelijkheid vanuit de Meicirculaire.

Vergoedingen voor 'corona-lasten' en 'corona-kansen'.
Virologen gaan ervan uit dat het nog maanden, misschien wel langer dan een jaar duurt, voordat er een vaccin of medicijn is ontwikkeld dat grootschalig geproduceerd en gedistribueerd kan worden. Het is daardoor onduidelijk wanneer we ons weer vrij in het sociale en economische verkeer kunnen bewegen. Tot die tijd zullen ondernemers, bedrijven en sectoren de nadelen ondervinden van de beperkende maatregelen en steunregelingen nodig hebben. Het is nog te vroeg om te zeggen hoelang de maatregelen gaan duren en hoeveel steun daarvoor nodig is.

Ondanks onvoldoende zicht op de omvang en de duur van de benodigde (extra) financiële steun en adaptieve uitgaven van de provincie, gaan wij ervan uit dat de financiële ondersteunende maatregelen tegen de effecten leiden tot hogere incidentele uitgaven in de begrotingsjaren 2020 en 2021. De ondersteuning van de culturele sector vraagt bijvoorbeeld op korte termijn om € 6 mln. extra geld. Ook de mogelijke extra lasten voor het openbaar vervoer kunnen substantieel zijn.

Naast eventuele onvermijdelijke meerkosten bij wettelijke taken als het OV, of financiële ondersteuning met een defensief karakter (zoals hulp aan de cultuursector) dienen zich ook onvoorziene kansen aan. In deze luwe economische periode kunnen we bijvoorbeeld versneld inzetten op de ondersteuning van de arbeidsmarkt waar het gaat om de transitie van werk-latende sectoren naar werk-vragende sectoren. Mogelijk kan het snel gegroeide thuiswerken in het post-corona-tijdperk leiden tot minder piekbelasting in het verkeer. Deze onverwachte kans vergt mogelijke aanpassing van plannen en middelen. Herprioritering van bestaande uitgaven is voor het college in dit kader de aangewezen weg.

Over meerkosten voeren de gezamenlijke provincies via het IPO gesprekken met het Rijk. Voor sommige posten (zoals de meerkosten voor het OV) zijn die gesprekken ver gevorderd. Maar er is op het moment van opstellen van deze Kaderbrief nog geen akkoord. We verwachten dat in de komende weken een akkoord wordt gesloten en dat er dan zekerheid ontstaat over compensatie. Omdat het voor de provincie gaat om substantiële budgetten

(OV) is meer zekerheid over compensatie en meer zekerheid over het accres voorwaardelijk om tot een begroting 2021 te kunnen komen.

Risico's en weerstandsvermogen
Een volledig uitgewerkte risicoparagraaf waarin alle recente ontwikkelingen zijn verwerkt is nog niet gereed. Hier is wel een basis voor gelegd, maar wij hebben meer gegevens en informatie nodig om dit risicobeeld afdoende te completeren. Zodra deze gegevens en informatie beschikbaar zijn en duidelijkheid ontstaat over de rekeningresultaten van de jaarrekeningen 2018 en 2019, wil het college een onderbouwde analyse aan uw Staten voorleggen waarin de relatie duidelijk wordt tussen de geïdentificeerde risico's enerzijds en de ontwikkeling van ons weerstandsvermogen anderzijds.

Het college sluit niet uit dat een deel van de algemene reserve, binnen de aanvaardbare grens van ons weerstandsvermogen, moet worden ingezet ter dekking van tekorten in de jaarschijven van de meerjarenbegroting. De aanvaardbare grens van het weerstandsvermogen blijft altijd ruim voldoende voor het kunnen afdekken van geïdentificeerde risico's. Daarnaast trekken wij de lijn van ons financieel beleid door dat wij reserves niet onnodig aanhouden maar willen laten vrijvallen waar dat mogelijk is. Als laatst mogelijke dekkingsbron kan voor ons college vanaf 2022 ook een verhoging van de opcenten van de Motorrijtuigenbelasting in beeld komen. Vergeleken met andere provincies is het tarief in de provincie Utrecht laag en een verhoging (tot maximaal het landelijk gemiddelde tarief) zijn bij de voorbereiding van de begroting 2022 mogelijk onderwerp van gesprek met u. Onderstaande tabel toont ons huidige opcenten tarief in vergelijking met andere provincies en het landelijk gemiddelde.

Tarief opcenten motorrijtuigenbelasting (2020)

Provincie	Tarief
Drenthe	92,0
Groningen	91,8
Zuid-Holland	90,4
Zeeland	89,1
Gelderland	87,2
Friesland	87,0
Landelijk gemiddelde	**83,0**
Flevoland	80,6
Overijssel	79,9
Noord-Brabant	78,0
Limburg	77,9
Utrecht	**73,6**
Noord-Holland	67,9

Bron: CBS Statline (31 maart 2020)

Richting begroting 2021 en daarna
De huidige planning en ons nadrukkelijk streven is om op 15 juli de jaarrekeningen 2018 en 2019 door Provinciale Staten te laten vaststellen. Daarmee wordt u geïnformeerd over de actuele stand van zaken (inclusief de rekeningresultaten). Tevens besluit u over de bestemmingsvoorstellen van de jaarrekeningresultaten 2018 en 2019. Aansluitend ligt na het zomerreces de zomernota voor, ter bespreking en vaststelling. De zomernota schetst de situatie tot en met 31 mei van dit jaar en bevat een prognose van het resultaat over 2020.

De gecombineerde informatie uit de twee jaarrekeningen en uit de zomernota vormt mede de basis voor de nieuwe begroting 2021. Voor de jaren na 2021 wordt een aanvullende analyse gemaakt met voorstellen voor mogelijke fasering of versnelling van taken en ambities aangevuld met mogelijke bijsturing en herprioritering. Dit is nadrukkelijk niet alleen een financiële analyse maar ook een beleidsanalyse. De aanpak van de vraagstukken rondom stikstof en corona kunnen namelijk als katalysator werken voor bepaalde beleidsdoelstellingen, maar kunnen ook vragen om een andere aanpak, heroriëntatie of fasering van ons beleid.

In de op te stellen begroting 2021 en voor de jaren daarna worden de toezeggingen, die gedaan zijn bij de begroting 2020, uitgewerkt en aan u voorgelegd. Dit omvat de volgende onderwerpen:

- Beleidsmatig en financieel uitgewerkte voorstellen vanuit de lijst "nader uit te werken voorstellen". Van de 22 voorstellen zijn er 14 verwerkt in het financieel perspectief dat in bijlage 1 is opgenomen. De

overige 8 voorstellen worden indien mogelijk bij de begroting uitgewerkt of schuiven door naar een volgend moment;
- Een geactualiseerde doelenboom, waarvoor een parallel traject loopt aan deze Kaderbrief, en die we in uw vergadering van 8 juli willen laten vast stellen;
- Een actualisatie van de beleidsindicatoren dat volgt op de door u vast te stellen doelenboom, en waarover we u in een parallel traject aan deze Kaderbrief informeren;
- Een kwaliteitsimpuls specifiek met betrekking tot de geprognosticeerde balans en de daaruit volgende kengetallen en liquiditeitsprognose;
- Het terugbrengen van de omvang van de verantwoordingsdocumenten van de planning & control zodanig dat de controlerende functie van de Staten minimaal gelijk blijft of toeneemt;
- Het uitvoeren van een stresstest op de begroting 2021.

Daarnaast worden de kaders geactualiseerd op basis van een nieuw op te stellen grondbeleid, actualisatie van de termijnkalender kaderstelling en de lastneming subsidies.

Het college heeft het voornemen om binnen de reeds beschikbaar gestelde arbeidskostenbudgetten, inclusief de bij de programmabegroting 2020 toegekende 100 fte en de in 2020 gerealiseerde inhuurkosten, bestaande en nieuwe ambities te realiseren. Aan het management wordt opgedragen hier strak op te sturen en te bezien op welke wijze medewerkers verantwoord voor nieuwe taken kunnen worden ingezet. Eventuele noodzakelijk bijstellingen op dit beleidskader zullen in het vervolg expliciet aan u worden voorgelegd via de planning & control cyclus.

Financieel perspectief na 2020
Ondanks de geschetste onzekerheden is en blijft de financiële positie en gezondheid van de provincie solide. De provincie beschikt op dit moment over voldoende weerstandsvermogen om de ambities vanuit het collegeprogramma in de toekomst te realiseren en tegelijkertijd een buffer te hebben voor het opvangen van onvoorziene uitgaven en tegenvallers als gevolg van de crises.
Uit het financieel perspectief blijkt dat de meerjarenbegroting structureel sluit in de laatste jaarschijf (2024), maar dat er nog een opgave ligt ten aanzien van het incidenteel dekkend krijgen van de begroting in de tussenliggende jaren. Wij delen met u in deze Kaderbrief het voornemen om de komende periode voorstellen te ontwikkelen voor het sluitend maken van de begroting 2022 en 2023 en, indien mogelijk, voor die van 2021. De voorstellen kunnen gaan over het faseren of herprioriteren van taken, programma's of plannen om, tegen de achtergrond van de gewijzigde omstandigheden, de gestelde ambities op een andere manier te realiseren dan eerder voorzien.

Bij de begroting 2021 worden deze voorstellen, voor zover op de korte termijn gereed, afgewogen tegen het afdekken van het incidentele tekort uit de algemene reserve. Bij de bespreking van de begroting 2022 en het daarop volgende jaar worden deze voorstellen afgewogen tegen het opnieuw incidenteel afdekken vanuit de algemene reserve of het boven de trend verhogen van de Motorrijtuigenbelasting. In het voorliggende financieel perspectief is het resultaat en effect van de door het college te ontwikkelen voorstellen nog niet meegenomen. Als randvoorwaarde hanteren we dat, in deze onzekere tijden, de omvang van de algemene reserve minimaal een ratio van 1.4 moet hebben ten opzichte van de vereiste weerstandscapaciteit.

Wij presenteren een meerjarenperspectief over de periode 2021 – 2024 waarin het financieel beeld een cumulatief tekort kent van € 35 mln. Voor ons is een belangrijk gegeven dat het laatste jaar (2024) structureel sluit met een positief saldo van € 6 mln. Wij willen aan dekkingsvoorstellen werken met een omvang van € 10 mln. (2% van het begrotingstotaal) voor 2021 en € 25 mln. (5% van het begrotingstotaal) voor 2022 en verder. Hierbij kijken wij naar het totale budget inclusief de nieuwe claims voor 2021 in het licht van de vorig jaar al uitgetrokken middelen. Afhankelijk van onze inzichten bij de begroting 2021 over de jaarrekening resultaten, de bestemmingsvoorstellen en de afspraken met het Rijk kunnen wij dit jaar en volgend jaar keuzes aan u voorleggen. De organisatie zal actief worden betrokken bij het maken en formuleren van onze voorstellen.

Voorlopig tussentijds financieel meerjarig beeld
In de door uw Staten vastgestelde programmabegroting 2020 is in het meerjarenperspectief voor het begrotingsjaar 2021 uitgegaan van een afgerond tekort van € 32 mln. In het tussentijdse financiële perspectief dat we bij deze Kaderbrief hanteren komen we uit op een afgerond tekort van € 10 mln. in 2021. Dit tekort ligt ondanks enkele voorgestelde extra intensiveringen € 22 miljoen lager dan vorig jaar geprognosticeerd. Hierin zijn op hoofdlijnen de volgende zaken verwerkt:

- € 51 mln. aan incidentele vrijval vanuit reserves, onder gelijktijdige opname van kapitaallasten in de exploitatiebegroting;
- € 5 mln. aan incidentele vrijval van kapitaallasten mobiliteit;
- € 0,5 mln. aan structurele besparingen door het combineren van lopende programma's;
- € 35 mln. aan intensiveringen en/of voorstellen van nieuw beleid, welke op hoofdlijnen als volgt zijn opgebouwd:
    - € 14 mln. voor ambities vanuit de lijst met "nader uit te werken voorstellen" bij de begroting 2020;
    - € 12 mln. voor de aanpak van stikstof;
    - € 2 mln. voor een corona-steunpakket in de cultuursector;
    - € 7 mln. voor overige ontwikkelingen
- De toegepaste indexatiepercentages zijn:
    - Geprognosticeerde loonstijging 2,8%
    - Prijscompensatie 1,7%
    - Consumentenprijsindex 1,7%

Voor het begrotingsjaar 2022 geldt dat het tekort incidenteel oploopt naar afgerond € 25 mln. Dit volgt met name uit de door ons voorgestelde intensiveringen en/of nieuwe beleidsvoornemens om te bouwen aan een gezonde, groene, duurzame en aantrekkelijke provincie voor onze inwoners en de generaties na ons. In 2023 resteert nog een beperkt incidenteel tekort van € 3 mln., waarna we vanaf 2024 rekenen op een structureel voordelig saldo van € 6 mln. Hierbij zij opgemerkt dat het programma Binnenstedelijke ontwikkeling en het financieringsinstrumentarium voor een inclusieve energietransitie meerjarig incidenteel in de cijfers zijn opgenomen.

Algemene reserve, weerstandsvermogen en onbenutte belastingcapaciteit
De stand van de algemene reserve bedraagt, na resultaatbestemming 2017, ruim € 83 mln. Op basis van de financiële ontwikkelingen in de voorlopige cijfers, zoals hiervoor beschreven, bedraagt de stand eind 2024 € 35 mln. Vanuit voorzichtigheid is hierbij geen rekening gehouden met de naar verwachting positieve jaarrekeningresultaten van 2018 en 2019 en veronderstellen we dat het resultaat van 2020 nihil is. Na 2024 stijgt de algemene reserve per jaar met € 6 mln. zijnde het structurele positieve resultaat. Uiteraard worden de rekeningresultaten 2018 en 2019 inclusief de bestemmingsvoorstellen aan u voorgelegd en na goedkeuring verwerkt in de saldi van de reserves.

Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de provincie in staat is om de financiële gevolgen van risico's, indien deze zich voordoen, op te vangen vanuit de beschikbare algemene reserve. Voor de omvang van dit weerstandsvermogen worden (zelf te kiezen) normen gehanteerd door provincies en gemeenten. Een ratio van 2.0 of groter kent de hoogste waardering "uitstekend", terwijl een ratio tussen de 1.4 en 2.0 als "ruim voldoende" wordt gezien. In het coalitieakkoord hebben we afgesproken dat deze ratio minimaal 1.0 is. Door de toegenomen onzekerheid streven we naar een ratio weerstandsvermogen van minimaal tussen de 1.4 en 2.0. Op basis van het huidige meerjarenperspectief 2021-2024 verwachten we voor alle jaren aan deze norm te voldoen. In de door ons gedane, nog zeer voorlopige risicoanalyse, welke in bijlage 2 "Risicoparagraaf (corona)" nader is toegelicht, is berekend dat de ratio weerstandsvermogen voor het huidige begrotingsjaar staat op 4.4 en daarmee de kwalificatie "uitstekend" heeft. In de komende periode wordt de risicoparagraaf verder onderbouwd met de ontstane onzekerheden in relatie tot de mogelijke dekkingsopties waaronder compensatieregelingen met het Rijk. Streven is om een zo volledig mogelijk beeld aan u voor te leggen bij de begrotingsbehandeling.

Bij het beoordelen van de financiële robuustheid van de provincie om eventuele tegenvallers op te vangen dient de onbenutte belastingcapaciteit te worden betrokken. Dit betreft het verschil tussen het maximaal mogelijke tarief

en het feitelijk door de provincie gehanteerde tarief voor de opcenten. Deze zogeheten ‘vrije ruimte’ bedraagt voor het jaar 2020 ruim € 70 mln. en is nader toegelicht in bijlage 2 van deze Kaderbrief.

Conclusie
De kadernota is onder normale omstandigheden een gewenste maar niet verplichte opmaat naar de wettelijk verplichte begroting voor het volgende jaar (2021). De begroting dient Provinciale Staten voor 15 november van dit jaar vast te stellen. De omstandigheden zijn echter allerminst normaal. Op dit moment beschikken wij nog niet over het definitieve inzicht in de jaarrekeningen 2018 en 2019 en zijn er grote maatschappelijke en financiële onzekerheden ontstaan als gevolg van de uitbraak van het coronavirus. Gegeven deze onzekerheden hebben wij ervoor gekozen u dit jaar geen Kadernota maar een Kaderbrief te presenteren.

Naast deze Kaderbrief houden wij u, in aanloop naar de begroting 2021, tussentijds op de hoogte wanneer er meer duidelijkheid is over uitgaven en inkomsten die voor het opstellen van de begroting 2021 van belang zijn. Van belang zijn in ieder geval de vaststelling van de jaarrekeningen 2018 en 2019, de zomernota en de afspraken die met het Rijk worden gemaakt over compensatie van ‘coronalasten’ en de uitkering in het Provinciefonds. Zonder de uitkomst daarvan te kennen presenteren wij u in deze Kaderbrief een voor nu zo getrouw mogelijk financieel meerjarenbeeld, inclusief de ontwikkeling van het eigen vermogen.

In de bijlage bij deze Kaderbrief treft u dit beeld en krijgt u inzicht in welke uitgangspunten en kaders worden gehanteerd en welke maatregelen en besluiten reeds in het beeld zijn verwerkt.

Bijlage 1 – Financiële doorrekening

In de onderstaande tabel is eerst op hoofdlijnen, en vervolgens in detail, inzicht gegeven in de actuele financiële uitwerking. In het vervolg van deze bijlage zijn de gehanteerde uitgangspunten beschreven en is een leeswijzer bij deze tabel weergegeven. Hierin zijn de nu opgenomen bedragen beknopt toegelicht.

Financiële doorrekening Kaderbrief 2021-2024 — **Bedragen x € 1.000**

Doorrekening op hoofdlijnen

	Incidenteel				Structureel			
Financieel kader	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
A. Budgettair kader	-28.115	-4.359	5.964	-265	-874	2.851	6.542	9.776
B. Geld vrijmaken	50.808	-	-	3.741	3.229	-1.306	-2.067	-1.734
C. Beschikbaar voor intensiveringen / nieuw beleid (= A + B)	**22.693**	**-4.359**	**5.964**	**3.476**	**2.355**	**1.545**	**4.475**	**8.042**
Intensiveringen / nieuw beleid per programma								
1. Ruimtelijke Ontwikkeling	5.800	5.800	4.300	3.800	-	-	-	-
2. Landelijk Gebied	15.645	6.605	1.710	-	252	452	452	652
3. Bodem, water en milieu	1.875	2.775	1.775	-	135	135	135	135
4a. Economie	2.695	560	560	-	-	-	-	-
4b. Energietransitie	1.745	1.735	2.615	3.195	-	-	-	-
5a. Bereikbaarheid (excl. OV)	-	-	-	-	-	-	-	-
5b. Bereikbaarheid Openbaar Vervoer	300	-	-	-	-	-	-	-
6. Cultuur en erfgoed	2.000	-	-	-	-	-	-	-
7. Bestuur en middelen	350	300	300	-	379	379	379	379
Bedrijfsvoering (Overhead)	2.912	1.850	400	-	792	835	860	860
Algemene Middelen	165	215	-	-	-	-	-	-
D. Totaal aan intensiveringen/nieuw beleid	**33.487**	**19.840**	**11.660**	**6.995**	**1.558**	**1.801**	**1.826**	**2.026**
E. Saldo (= C-D)	**-10.794**	**-24.199**	**-5.696**	**-3.519**	**797**	**-256**	**2.649**	**6.016**
Technische match								
Inzet structureel voordelig saldo voor incidentele tekorten	797	-256	2.649	6.016	-797	256	-2.649	-6.016
Resterend saldo:								
Geprognosticeerd tekort: onttrekken aan saldi reserve óf voor te stellen oplossingsrichtingen bij begroting 2021 en 2022/2023	9.997	24.455	3.047	-	-	-	-	-
Geprognosticeerd overschot: storten in saldi reserve	-	-		2.497	-	-	-	-
Saldo	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Doorrekening op detail

	Incidenteel				Structureel			
A. Budgettair kader (excl. maatregelen)	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Begrotingssaldo Programmabegroting 2020	-27.803	-18.515	5.686	-262	-4.372	13.283	2.669	-258
Technische correcties								
- Lasten Agenda Vitaal Platteland	-	13.896	-	-	-	-13.896	-	-
- Lasten Programma Bodemsanering	-182	-182	-182	-	182	182	182	-
- Lasten algemeen beleid Bodem, water en milieu	-	492	492	-	-	-492	-492	-
Bijstelling december circulaire 2019	-	-	-	-	338	431	249	7.378
Hogere baten vanuit opcenten Motorrijtuigenbelasting o.b.v. geactualiseerde berekening per opcent vanuit het Ministerie van BZK	-	-	-	-	3.108	3.647	4.180	6.836
Verlaging dividendopbrengsten vanuit Vitens door omvangrijk investeringsprogramma	-	-	-	-	-100	-300	-300	-300
Verlaging dividendopbrengsten BNG	-	-	-	-	-100	-100	-100	-100
Actualisatie stelpost loon-prijscompensatie	-130	-50	-32	-3	70	96	154	-3.780
Saldo	**-28.115**	**-4.359**	**5.964**	**-265**	**-874**	**2.851**	**6.542**	**9.776**

	Incidenteel				Structureel			
B. Geld vrijmaken	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Inzetten onbenut deel kapitaallasten OV/Wegen	-	-	-	3.741	4.929	528	-333	-
Opheffen reserve Huisvesting en toevoegen structurele kapitaallasten aan exploitatie	18.200	-	-	-	-1.900	-1.900	-1.900	-1.900
Opheffen reserve Ecoducten en toevoegen structurele kapitaallasten aan exploitatie	11.108	-	-	-	-250	-384	-384	-384
Opheffen reserve ICT	3.500	-	-	-	-	-	-	-
Vrijval reserve Mobiliteit (zie 2020MM09-02)	18.000	-	-	-	-	-	-	-
Besparing programma Ringpark door combinatie "Groen groeit mee"	-	-	-	-	50	50	50	50
Besparing Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving/Integrale Gebiedsprocessen door combinatie "Groen groeit mee"	-	-	-	-	100	100	100	100
Besparing programma Utrecht Buiten door combinatie "Groen groeit mee"	-	-	-	-	300	300	400	400
Boven de trend verhoging van de opcenten Motorrijtuigenbelasting vanaf 2022	-	-	-	-	-	PM	PM	PM
Subtotaal Geld vrijmaken	**50.808**	**-**	**-**	**3.741**	**3.229**	**-1.306**	**-2.067**	**-1.734**

D. Intensiveringen/nieuw beleid	Incidenteel				Structureel			
1. Ruimtelijke Ontwikkeling	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Nader uit te werken voorstellen								
Programma Binnenstedelijke Ontwikkeling	3.800	3.800	3.800	3.800	-	-	-	-
Regiodeal Vitale Wijken U16 en aanpak in Amersfoort	2.000	2.000	500	-	-	-	-	-
Subtotaal 1. Ruimtelijke Ontwikkeling	**5.800**	**5.800**	**4.300**	**3.800**	**-**	**-**	**-**	**-**

	Incidenteel				Structureel			
2. Landelijk Gebied	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Nader uit te werken voorstellen								
Nationaal park Utrechtse Heuvelrug	-	-	-	-	-135	65	65	265
Cofinanciering EU-gelden transitie landbouw	3.975	3.675	-	-	-	-	-	-
Invasieve exoten	-	1.260	1.260	-	-	-	-	-
Voedselagenda	100	100	100	-	-	-	-	-
Overige ontwikkelingen								
Proceskosten en werkbudget aanpak stikstofdossier	1.220	1.220	-	-	-	-	-	-
Bijdrage programmaorganisatie stikstof IPO	-	-	-	-	387	387	387	387
Bijdrage gebiedsprocessen	350	350	350	-	-	-	-	-
Dotatie Reserve gebiedsprocessen stikstof	10.000	-	-	-	-	-	-	-
Subtotaal 2. Landelijk Gebied	**15.645**	**6.605**	**1.710**	**-**	**252**	**452**	**452**	**652**

	Incidenteel				Structureel			
3. Bodem, water en milieu	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Nader uit te werken voorstellen								
Ondergrondse hoogspanningskabels	-	1.000	-	-	-	-	-	-
Kwaliteitsimpuls VTH, inclusief uitstel Omgevingswet en uitstel bodemtaken naar gemeenten in 2021	775	175	175	-	135	135	135	135
Programma Klimaatadaptatie	1.000	1.500	1.500	-	-	-	-	-
Provinciaal Sportakkoord	100	100	100	-	-	-	-	-
Subtotaal 3. Bodem, water en milieu	**1.875**	**2.775**	**1.775**	**-**	**135**	**135**	**135**	**135**

	Incidenteel				Structureel			
4a. Economie	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Nader uit te werken voorstellen								
Programma Circulaire economie	495	560	560	-	-	-	-	-
Overige ontwikkelingen								
Koopstromenonderzoek	200	-	-	-	-	-	-	-
Bijdrage aan Copernicus instituut	2.000	-	-	-	-	-	-	-
Subtotaal 4a. Economie	**2.695**	**560**	**560**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

	Incidenteel				Structureel			
4b. Energietransitie	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Nader uit te werken voorstellen								
Financieringsinstrumenten inclusieve energietransitie	1.395	1.735	2.615	3.195	-	-	-	-
Participeren in energie-innovatietrajecten	350	-	-	-	-	-	-	-
Subtotaal 4b. Energietransitie	**1.745**	**1.735**	**2.615**	**3.195**	**-**	**-**	**-**	**-**

	Incidenteel				Structureel			
5a. Bereikbaarheid (excl. OV)	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Geen nieuwe beleidsvoornemens met financiële consequenties	-	-	-	-	-	-	-	-
Subtotaal 5a. Bereikbaarheid (excl. OV)	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

	Incidenteel				Structureel			
5b. Openbaar Vervoer	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Overige ontwikkelingen								
Pilot gratis OV buiten de spits voor ouderen met krappe beurs in 2021	300	-	-	-	-	-	-	-
Subtotaal 5b. Openbaar Vervoer	**300**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

	Incidenteel				Structureel			
6. Cultuur en erfgoed	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Overige ontwikkelingen								
Corona-steunpakket	2.000	-	-	-	-	-	-	-
Subtotaal 6. Cultuur en erfgoed	**2.000**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

	Incidenteel				Structureel			
7. Bestuur en Middelen	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Nader uit te werken voorstellen								
Versterken regionale media	50	-	-	-	-	-	-	-
Overige ontwikkelingen								
Indexering budget fractievoorzittersvergoeding	-	-	-	-	44	44	44	44
Flexibele werkplekondersteuning Statenleden	-	-	-	-	35	35	35	35
Ontwikkeling griffie qua ondersteuning PS	-	-	-	-	300	300	300	300
Sociale agenda en Regenboogprovincie	300	300	300	-	-	-	-	-
Subtotaal 7. Bestuur en Middelen	**350**	**300**	**300**	**-**	**379**	**379**	**379**	**379**

	Incidenteel				Structureel			
Bedrijfsvoering (Overhead)	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Overige ontwikkelingen								
Programma Versterken Financiële Functie	50	-	-	-	-	-	-	-
I-opgave incl. kapitaallasten	2.124	1.366	350	-	422	465	490	490
Versnelling en verzwaring informatieveiligheid & privacy	738	484	50	-	150	150	150	150
Hogere lasten woon-werkregeling door succes van aantal deelnemers per fiets	-	-	-	-	220	220	220	220
Subtotaal Bedrijfsvoering (Overhead)	**2.912**	**1.850**	**400**	**-**	**792**	**835**	**860**	**860**

	Incidenteel				Structureel			
Algemene Middelen	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Overige ontwikkelingen								
Programma Versterken Financiële Functie (t.l.v. post onvoorzien)	-50	-	-	-	-	-	-	-
Verlenging compensatie Zeeland cf. advies Commissie Jansen	215	215	-	-	-	-	-	-
Subtotaal Algemene Middelen	**165**	**215**	-	-	-	-	-	-
Subtotaal Intensiveringen / nieuw beleid	**33.487**	**19.840**	**11.660**	**6.995**	**1.558**	**1.801**	**1.826**	**2.026**

Gehanteerde uitgangspunten

In deze tabel zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. De kapitaalslasten voor het mobiliteitsprogramma zijn geactualiseerd op basis van de laatste inzichten en planning. Deze lasten zijn opgenomen als structurele lasten in de jaarschijven 2021-2023. In jaarschijf 2024 is het plafond aan kapitaallasten opgenomen als structurele last: € 10 mln. voor (vaar)wegen en € 25 mln. voor openbaar vervoer. Het deel van de kapitaalslasten dat nog niet benodigd is in het jaar 2024 is als incidentele vrijval gepresenteerd
2. In de Nota Reserves en voorzieningen is als uitgangspunt gedefinieerd dat “we zo min mogelijk werken met reserves”. Het apart zetten van gelden maakt de financiële huishouding minder transparant en bemoeilijkt de integrale afweging van budgetten en het afleggen van verantwoording. Het streven is om alles via de exploitatie te laten verlopen. Vanuit dat uitgangspunt zijn de huidige bestemmingsreserves beoordeeld, waarbij specifiek de aandacht is gericht op reserves die dienen ter dekking van kapitaallasten. Dit betreft een viertal reserves:
    a. Reserve Ecoducten
    b. Reserve Huisvesting
    c. Reserve ICT
    d. Reserve Kapitaallasten Uithoflijn

    Voor de reserves Ecoducten, Huisvesting en ICT stellen we voor om deze op te heffen en per eind 2020 te laten vrijvallen ten gunste van de algemene middelen. Verder stellen we voor om de exploitatiebegroting structureel te verhogen met de lasten die normaliter met deze reserves verrekend zouden worden.
    De reserve Kapitaallasten Uithoflijn houden we vooralsnog in stand, omdat voor het project Uithoflijn nog decharge verleend dient te worden.
3. Mutaties algemene middelen
    a. Uitkering Provinciefonds: op basis van de december circulaire 2019 is de verwachte toename doorgevoerd.
    b. Opcenten motorrijtuigenbelasting: op basis van de actualisatie van de berekening van de opcenten vanuit het Ministerie van BZK zijn de verwachte hogere opbrengsten doorgevoerd.
4. Indexaties
    In de financiële verordening van de provincie is opgenomen dat in de kadernota wordt besloten over het wel of niet toepassen van indexeringen voor loon- en prijsontwikkelingen in de programmabegroting (artikel 5.2). We stellen voor om in de begroting 2021 de budgetten en tarieven op onderstaande wijze te indexeren. Hiermee sluiten we aan op het “Discussiestuk over indexatie van budgetten en tarieven”, welke op 25 maart 2020 in de Commissie FAC is behandeld en op het door PS genomen besluit in 2017 om subsidies aan partnerinstellingen te indexeren.

    Het Centraal Planbureau (CPB) heeft in maart 2020 een tabel gepubliceerd waarin deze indexatiecijfers zijn benoemd, als onderdeel van het Centraal Economisch Plan voor 2020.

#	Onderwerp	Type index	2021	2022	2023	2024
1.	Geprognosticeerde loonstijging	Prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers	2,8%	2,1%	2,0%	1,7%
2.	Prijscompensatie structurele budgetten aan derden	Op basis van de gemaakte contractuele afspraken en de daarin genoemde percentages	pm	pm	pm	pm
3.	Loon- en prijscompensatie van de voormalige decentralisatie-uitkering verkeer en vervoer	Prijs materiële overheidsconsumptie (imoc)	1,7%	1,5%	1,5%	1,5%
4.	Looncompensatie van subsidies aan partnerinstellingen	Prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers	2,8%	2,1%	2,0%	1,7%
5.	Prijscompensatie van subsidies aan partnerinstellingen	Prijs materiële overheidsconsumptie (imoc)	1,7%	1,5%	1,5%	1,5%
6.	Tarieven (van onder meer de Opcenten motorrijtuigenbelasting)	Nationale consumentenprijsindex (cpi)	1,7%	1,6%	1,6%	1,6%

In deze kadernota zijn de bovengenoemde loon- en prijscompensaties berekend en als bedrag gepresenteerd bij de Algemene middelen onder de stelposten. De loon- en prijscompensaties zijn cumulatief berekend (jaar-op-jaar indexatie) tot en met 2024. Na instemmen van Provinciale Staten wordt in de begroting 2021 de betreffende stelpost verdeeld naar de beleidsprogramma's waar de kosten ook gemaakt gaan worden. Het voor 2021 berekende bedrag wordt daarbij structureel toegekend aan de beleidsprogramma's.

De bovengenoemde toe te passen loon- en prijscompensatiecijfers voor subsidies (no. 4 en 5) hebben betrekking op partnerinstellingen die structurele exploitatiesubsidie ontvangen van de provincie. Structureel staat hierbij voor een periode langer dan 3 jaar. Voor de jaren ná 2021 geldt dat de opgenomen indexatiepercentages indicatief zijn en jaarlijks in de kadernota worden geactualiseerd op basis van de dan bekende CPB cijfers. Hierbij houden we nadrukkelijk de optie open dat instellingen delen in de gevolgen van een mogelijke "trap-af" systematiek van het Rijk. Dit zal altijd in overleg gaan met de partnerinstellingen. Vooralsnog hebben we een afslag van een kwart van het te indexeren bedrag doorgerekend in de gepresenteerde cijfers vanaf 2022. In de begroting 2021 wordt rekening gehouden met volledige indexatie van de subsidies aan partnerinstellingen.

Voor eventuele overige instellingen die meerjarige exploitatiesubsidies ontvangen vanuit de provincie gelden de afspraken zoals die zijn vastgelegd in de aan hen toegekende subsidiebeschikking.

Leeswijzer bij de tabel

A. Budgettair Kader

Als eerste is het van belang om te weten hoeveel financiële middelen er beschikbaar zijn. Dit wordt aangeduid met de term 'budgettair kader'. Hierbij baseren wij ons op de laatste door u vastgestelde stand in de planning & control-cyclus, te weten de Programmabegroting 2020. In het meerjarenperspectief is daarin melding gemaakt van een nadelig begrotingssaldo van afgerond € 30 mln., waarbij is voorgesteld om die te verrekenen met de saldi reserve.

Na vaststelling van de Programmabegroting 2020 is er een aantal (autonome) ontwikkelingen geweest die effect hebben op dit begrotingssaldo. Die worden hieronder puntsgewijs toegelicht:

- *Technische correcties:* uit een analyse van de begroting is gebleken dat een drietal posten in eerdere jaren foutief zijn verwerkt qua verdeling van structureel/incidenteel. Deze posten betreffen lasten die samenhangen met Agenda Vitaal Platteland, Programma Bodemsanering en algemeen werkbudget in het beleidsprogramma Bodem, water en milieu. We stellen voor om dit nu op de juiste wijze te presenteren. Dit heeft verder geen financieel saldo effect.
- *Bijstelling decembercirculaire 2019*: in de Statenbrief (ons kenmerk 8201CA8B) met als onderwerp 'uitkomsten decembercirculaire provinciefonds 2019' is toegelicht welke positieve bijstellingen er verwerkt dienen te worden.
- *Hogere baten vanuit opcenten Motorrijtuigenbelasting*: het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verstrekt periodiek een raming van de verwachte opbrengst per opcenten

motorrijtuigenbelasting. Als we deze verwachte opbrengst vermenigvuldigen met het door ons gehanteerde opcenten tarief dan blijkt dat we hogere baten kunnen verwachten dan in de Begroting 2020 is gepresenteerd. Die hogere verwachte baten worden nu meegenomen.

- *Verlaging dividendopbrengsten vanuit Vitens:* door een omvangrijk investeringsprogramma van Vitens is het de komende jaren niet mogelijk om dividend uit te keren.
- *Verlaging dividendopbrengsten BNG:* de Bank Nederlandse Gemeenten verwacht een lagere dividenduitkering te kunnen doen de komende jaren.
- *Actualisatie stelpost loon-prijscompensatie:* jaarlijks wordt deze stelpost geactualiseerd op basis van de cijfers van het CPB van maart. Eerder in deze Kaderbrief is onder “gehanteerde uitgangspunten” aangegeven welke indexpercentages zijn gehanteerd.

Na verwerking van bovenstaande (autonome) ontwikkelingen resteert er een meerjarig nadelig begrotingssaldo van € 8,5 mln.

B. Geld vrijmaken

Bij het opstellen van de Kaderbrief is een aantal uitgangspunten gehanteerd, zoals eerder is aangegeven. Dit resulteert in een incidentele vrijval van € 54,5 mln. Het structurele meerjarig saldo verslechterd per saldo door de opname van structurele kapitaallasten in de begroting, wat resulteert in een nadelig bedrag van € 1,9 mln.

C. Beschikbaar voor Intensiveringen/nieuw beleid

De saldi die beschikbaar zijn vanuit het Budgettair Kader en door Geld vrijmaken resulteren in een totaal saldo van € 44,2 mln. (-/- € 8,5 mln. (Budgettair kader A) + € 52,7 mln. (Geld vrijmaken B). Dat wordt ingezet voor intensiveringen/nieuw beleid.

D. Intensiveringen/nieuw beleid

Per beleidsprogramma is vervolgens inzichtelijk gemaakt welke beleidsvoornemens en overige ontwikkelingen nu financieel zijn opgenomen in deze Kaderbrief. Hierin zijn 14 van de 22 “nader uit te werken voorstellen” ook financieel vertaald. Bij het vaststellen van de programmabegroting 2020 waren die ambities vanuit het coalitieakkoord nog niet financieel vertaald naar de begroting. Op dat moment was het namelijk nog niet mogelijk om voor die ambities een onderbouwde prognose te geven van de kosten. Vaak omdat het beleid nog moest worden uitgewerkt en vastgesteld door uw Staten. Soms ook omdat er nog evaluaties gepland moesten worden, waarvan de uitkomsten betrokken dienen te worden bij de keuze wel of niet opnieuw geld te alloceren voor die ambities.

Inmiddels zijn we een aantal maanden verder en is van een substantieel deel van die ambities inmiddels wel een onderbouwde prognose van de kosten te geven.

In het vervolg van deze bijlage wordt per beleidsprogramma een beknopte toelichting gegeven op de nu opgenomen beleidsvoornemens en overige ontwikkelingen.

Programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling

Nader uit te werken voorstellen

- *Programma Binnenstedelijke ontwikkeling*

Het programma Binnenstedelijke ontwikkeling is een lopend programma. De afgelopen jaren is ingezet op de versnelling van woningbouw met een ambitie van 7.000 woningen per jaar. Dat is gerealiseerd. Het programma versnelt de woningbouw met een mix van instrumenten: expertise, subsidies, kennisontwikkeling, netwerk, challenges, garantstellingen en incidenteel een revolverend fonds. We voorzien de komende periode een voortzetting van het huidige succesvolle programma en een *intensivering* van de inzet op woningbouw vanwege:

1. De ambitie van dit college om te groeien naar de realisatie van 10.000 woningen per jaar, waarvan tenminste 50% in het sociale en middeldure segment. Dit is een groei van bijna 43% t.o.v. de eerdere ambitie van 7.000 woningen.
2. De stikstofproblematiek, waar wij knelpunten in woningbouwprojecten in beeld brengen, gemeenten stimuleren zo snel mogelijk een beroep te doen op de beschikbare ruimte in het SSRS, adviseren aan de ambtelijke taskforce stikstof, alternatieven zoals houtbouw in beeld brengen e.d.
3. De corona-crisis en de daarmee gepaard gaande effecten op de economie vraagt een extra inzet van alle partijen op de woningmarkt, om te komen tot voldoende woningbouwproductie
4. Regionale programmering leidt tot een intensiever overleg met gemeenten, waarvan een deel van de werkzaamheden bij het programma Binnenstedelijke ontwikkeling komt te liggen. Ook brengen we in beeld wat de woningbehoefte van de diverse doelgroepen is zoals de senioren, starters en 1-persoonshuishoudens en daar programma's over afspreken.

- *Regiodeal Vitale Wijken U16 en aanpak in Amersfoort*

De provincie en de gemeenten Utrecht, Zeist, Nieuwegein en Amersfoort werken samen aan een aanpak vitale wijken. Voor de U16- gemeenten geschiedt dit in nadrukkelijke samenwerking met het rijk waarbij onder leiding van het ministerie van LNV ook de ministeries van BZK, I&W, S&W, I&V en EZ zijn betrokken; optreden als 1 overheid staat daarbij voorop. In Amersfoort wordt de vitale wijken aanpak vooralsnog alleen met de provincie Utrecht opgezet. In de 4 wijken staat een integrale aanpak van de opgaven op het gebied van leefbaarheid, mobiliteit, duurzaamheid, gezonde leefomgeving gekoppeld aan de sociaaleconomische ontwikkelingen centraal. De provincie Utrecht steunt deze samenwerking en treedt naast de betrokken gemeenten op als co-financier. Het rijk wil bij een goed uitgewerkte vitale wijkenaanpak voor de U16-gemeenten ook co-financieren met 15 mln. euro.

Gezien de breedte van de aanpak, is samenwerking met allerlei organisaties in de regio én met het Rijk nodig. De provincie vindt het van belang dat er een provinciebrede aanpak is op het thema vitale wijken en dat het Rijk daarbij intensief betrokken wordt. Er wordt een monitoring opgezet om te leren van de aanpak in deze 4 wijken voor andere wijken in de provincie; het RIVM, de UU en de GGD voeren dit uit. De door ons ingediende propositie 'aanpak vitale wijken U16' is door het Rijk in afwachting van een definitief en uitgewerkt voorstel gehonoreerd. De nu aangevraagde middelen in deze Kaderbrief zijn bedoeld om de toegezegde cofinanciering vanuit de provincie te dekken.

Programma 2. Landelijk gebied

Nader uit te werken voorstellen

- *Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug*

Van medio 2019 tot medio 2021 is er 0,4 mln. per jaar gefinancierd aan de stichting Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug voor het oppakken van de ambities uit de Samenwerkingsagenda NPUH (2018). Om de financiering na besluitvorming op het huidige niveau (50% bijdrage vanuit de provincie) te kunnen continueren zijn aanvullende middelen nodig in 2021 en verder.

Voor de periode 2021 tot en met 2023 kan dit worden gedekt door binnen de bestaande begroting middelen te schuiven tussen jaarschijven. Voor de jaren ná 2023 is een structurele verhoging van het budget noodzakelijk om de stichting een meerjarige exploitatiesubsidie te kunnen blijven verstrekken.

- *Cofinanciering EU-gelden transitie landbouw*

Het derde plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) is een Europees subsidieprogramma voor het ontwikkelen, verduurzamen en innoveren van de agrarische sector in Nederland. Een onderdeel van dit Europese subsidieprogramma is LEADER dat staat voor 'Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale'. Dat betekent vrij vertaald 'Samenwerking voor Plattelandsontwikkeling'. Het doel van LEADER is het versterken van de gebiedsgerichte economie en het ontwikkelen van het platteland en een duurzame landbouw.

Beide subsidieprogramma's worden verlengd in 2021 en 2022, die als overgangsjaren worden getypeerd naar het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). Het POP3-programma wordt gebruikt om de beleidsdoelen

van de provincie, zoals vastgelegd in het Agenda Vitaal Platteland (AVP) programma, te realiseren. De huidige sturingsfilosofie van POP3 blijft ook de komende twee jaar in tact, dus met tenders en onafhankelijke toetsing. Dit vraagt om goede afstemming bij programmering en openstelling van maatregelen. Een groot deel van het budget van AVP loopt de komende twee jaar nog via POP3.

Voor de jaren 2021 en 2022 zijn er binnen de reserve landelijk gebied geen middelen beschikbaar voor de benodigde cofinanciering vanuit de provincie voor deze Europese subsidiegelden die optellen tot 73 mln. Met deze cofinanciering wordt ingezet op het subsidiëren van een viertal zaken:

i. Jonge Landbouwers;
ii. Kennis, innovatie en investeringen;
iii. Agrarisch natuurbeheer; en
iv. LEADER.

In deze Kaderbrief wordt voorgesteld om de aangevraagde middelen voor cofinanciering beschikbaar te stellen.

- *Invasieve exoten*

Vanuit onze rol uit de Wet natuurbescherming (Wnb) coördineren wij sinds 2018 de aanpak van invasieve exotische dier- en plantsoorten. In 2019 hebben wij het programma invasieve exoten 2020-2021 vastgesteld. Binnen dit programma werken wij samen met onze stakeholders in het Platform invasieve exoten Utrecht. Op basis van de opgedane ervaringen bij de uitvoering van het exotenbeleid wordt in 2021 een evaluatie uitgevoerd die zal leiden tot een herijkt programma. Vooralsnog wordt, op basis van de ervaring van afgelopen jaren, uitgegaan van eenzelfde bedrag voor de jaren 2022 en 2023. De middelen worden ingezet voor de uitroeiing van invasieve exoten, het uitvoeren van beheersmaatregelen gericht op Europese invasieve exoten en soorten op de Utrechtse lijst en vaste programmakosten.

- *Voedselagenda*

In de programmabegroting 2020 is voor het huidige jaar een bedrag beschikbaar gesteld van 50.000 euro voor het opstellen van een provinciale voedselagenda. Een stimuleringsagenda waarin kennisinstellingen, horeca, retail, agrariërs en inwoners samenwerken voor kortere ketens en lokale afzet van voedsel. Ten tijde van het opstellen van deze Kaderbrief wordt gewerkt aan een plan van aanpak voor de provinciale voedselagenda. Na vaststelling van dat plan van aanpak hebben we inzicht in de gespecificeerde opbouw van de verwachte kosten. Indicatief wordt uitgegaan van € 100.000 per jaar voor de periode tot en met 2023.

<u>Overige ontwikkelingen</u>

In deze Kaderbrief wordt voor de aanpak van stikstof voor een drietal onderwerpen aanvullende middelen gevraagd:

i. Proceskosten en werkbudget aanpak stikstofdossier;
ii. Bijdrage programmaorganisatie stikstof IPO;
iii. Bijdrage gebiedsprocessen, inclusief dotatie Reserve gebiedsprocessen stikstof.

Ad i)

Op 29 mei 2019 heeft de Raad van State het Programma Aanpak Stikstof (PAS) vernietigd. Hierdoor kwam vergunningverlening in het kader van stikstof tot een halt en vervielen de onder het PAS geldende vrijstellingen. In december 2019 zijn de beleidsregels intern en extern salderen vastgesteld waarmee vergunningverlening weer mogelijk is gemaakt. Het Rijk heeft middels Kamerbrieven bronmaatregelen aangekondigd. De provincies bereiden de zogenaamde gebiedsgerichte aanpak voor, waarbij per gebied gekeken wordt welk pakket aan stikstofmaatregelen ingezet kan worden. De stikstofcrisis heeft ook financiële gevolgen voor de provinciale organisatie. Voor een gedeelte kan daar nu een inschatting van worden gemaakt. Voor een belangrijk deel zal dit ook afhangen van de maatregelen waarover mede in relatie tot de gebiedsgerichte aanpak nog moet worden besloten. In het aan u gerichte Statenvoorstel van 31 maart is een inschatting gemaakt voor de proceskosten en het werkbudget van het huidige jaar 2020, welke in de zomernota financieel worden verwerkt. Voor de jaren 2021 en 2022 ramen we de kosten op 1,2 mln. per jaar. Dit bedrag is gebaseerd op een tijdelijke uitbreiding van 8 fte bij vergunningverlening, helpdesk, grondzaken en beleidsadvisering stikstof (0,9 mln.) en een werkbudget van 0,3 mln.

Ad ii)

De stikstof problematiek waar Nederland mee te maken heeft kenmerkt zich door een grote beleidsmatige en juridische complexiteit en, sinds de uitspraak van de Raad van State over de PAS, door een hoge politieke en maatschappelijke urgentie. Er is behoefte aan snelle oplossingen, maar die zijn er niet. De aanpak ervan vereist een lange adem en gestructureerde inzet op meerdere thema's. Om dit te kunnen faciliteren is er een Interprovinciale Programmaorganisatie Stikstof ingericht. De jaarlijkse kosten zijn geraamd op 4,2 mln. ten behoeve van inhuur voor programmasturing en inzet op specifieke thema's, het inwinnen van externe adviezen en een post onvoorzien. Ons aandeel in de kosten is 9,2% (0,387 mln.) en is gebaseerd op de IPO-verdeelsleutel.

Ad iii)
Om een start te kunnen maken met de Gebiedsgerichte aanpak gaan we in 3 sporen te werken:

1. Versnellen/extra natuurherstelmaatregelen in Natura 2000 gebieden
2. Gebiedsprocessen
3. Bevorderen innovatie, verduurzaming en extensivering

In de 3 sporen zal synergie (in inhoud en in de programmering) gerealiseerd worden in de gebieden en zullen de instrumenten en middelen onder de loep worden genomen en eventueel herijkt. Het ligt in de verwachting dat na een eerste jaar van ervaring met deze aanpak meer zekerheid komt over de totale financiële impact van de stikstofaanpak; dan kan ook een concrete raming gepresenteerd worden.

Voor het eerste spoor stellen we voor om in 2021 en 2022 aanvullend op de inzet van het rijk, 350.000 euro vrij te maken voor maatregelen die passen in de gebiedsprocessen en aantoonbaar toegevoegde waarde hebben maar niet vallen onder de door het rijk benoemde criteria.

Voor de sporen 2 en 3 wordt voorgesteld uit te gaan van één totaalbedrag waarbij flexibele inzet kan plaatsvinden. Met het oog op verlaging van de stikstofdepositie gaan we in deze sporen in de eerste plaats mogelijkheden bezien om bedrijven te helpen om innovaties te ontwikkelen, te verduurzamen en te extensiveren (bedrijfsmanagement) en in de tweede plaats om gronden te ruilen of bedrijven te verplaatsen. Ook aankoop van (agrarische) bedrijven kan bijdragen aan de gebiedsprocessen en de blijvende agrariërs perspectief bieden. Zo kunnen we door middel van het doorverkopen van gronden een meervoud van bedrijven helpen om tot een toekomstbestendig bedrijf te komen. Voor spoor 2 en 3 tezamen stellen we een bijdrage van 10 mln. beschikbaar in 2021. Omdat het ritme van de uitgaven over de komende jaren onvoorspelbaar is, stellen we voor om dit bedrag op te nemen in een daarvoor in te stellen Reserve gebiedsprocessen stikstof.

Programma 3. Bodem, water en milieu

Nader uit te werken voorstellen

- *Ondergrondse hoogspanningskabels*

De gemeente Nieuwegein is voortvarend aan de slag met “de verkabeling” en zal dit jaar een aanvraag bij het Rijk indienen. De provincie zal over enkele maanden om een financiële bijdrage worden gevraagd. Een sterk element is dat met de verkabeling van de hoogspanningsleiding van in totaal ruim 3 kilometer in de wijk Blokhoeve ook circa 120 nieuwe woningen mogelijk worden. Voor de regio en provincie een belangrijke bijdrage aan de urgente woningbouwopgave. Dit naast de positieve effecten die het oplevert door het wegnemen van de veiligheids- en gezondheidsrisico’s en de verbetering van de woon- en leefkwaliteit. De totale kosten voor Nieuwegein kunnen tot circa 4 mln. oplopen. Voorgesteld wordt om hiervoor 1 mln. voor het jaar 2022 vast te leggen.

- *Kwaliteitsimpuls VTH, inclusief uitstel bodemtaken naar gemeenten in 2021*

De deelnemers aan de RUD Utrecht hebben opdracht gegeven voor een doorontwikkeling van de RUD Utrecht. Gezien de ontwikkelingen op het gebied van de Omgevingswet en bijv. energietransitie zal de RUD in staat moeten zijn om ook te acteren als strategisch adviseur voor haar VTH-taken. Hiermee wordt tevens invulling gegeven aan de ambitie uit het Coalitieakkoord voor een kwaliteitsimpuls van de VTH-taken.

Daarnaast neemt de provincie een bijzondere positie in in het veld van VTH. Naast grootste eigenaar/opdrachtgever wil de provincie nadrukkelijk een steviger rol pakken in de samenwerking op het gebied van VTH in de provincie. De doorontwikkeling zal een meerjarig traject zijn, waarbij binnen 2 jaar de eerste resultaten zichtbaar moeten zijn. De periode van 2020-2023 die daarvoor nodig is, wordt gezien als een implementatie periode waarna de verankering van de impuls zal landen in de bestaande organisatie van de RUD Utrecht en/of de provinciale organisatie.
De impuls voor de jaren t/m 2023 is aangemerkt als incidentele bijdrage van 175.000 euro per jaar. De structurele verhoogde bijdrage betreft 135.000 euro. Dit is gebaseerd op het voorlopige rapport van Berenschot ‘Naar een toekomstbestendige RUD’. Hierin wordt eveneens de rol van de provincie als middenbestuur nader geduid. Dit rapport wordt de komende maanden besproken in het AB van de RUD en daarna zo snel mogelijk met u gedeeld

De invoering van de Omgevingswet is uitgesteld, terwijl de RUD juist tijdig mensen in dienst heeft genomen om dit per 1 januari van start te laten gaan. Dit leidt tot extra kosten die gedragen moeten worden door de deelnemende organisaties. Voor de provincie Utrecht wordt dit momenteel ingeschat op 100.000 euro. De RUD kan dit niet binnen de eigen algemene reserve opvangen door de tegenvallende opbrengsten in het huidige jaar.

Door de uitstel van de overdracht van bodemtaken naar gemeenten dient er incidenteel voor het jaar 2021 een bijdrage te worden verleend van 500.000 euro.

- *Programma Klimaatadaptatie*

De negatieve effecten van klimaatverandering nemen sterk toe in alle economische sectoren, zowel op de lange als op de korte termijn (toename van extremen). Extra inzet en investeringen zijn nodig om die effecten te verminderen en stappen te zetten richting een klimaatbestendige provincie. Daartoe dient klimaatadaptatie verankerd te worden in staand en te ontwikkelen beleid. Dat is een zaak van lange adem. Extra middelen zijn nodig om dit te realiseren, pilots- en voorbeeldprojecten te starten, concrete maatregelen te treffen en innovatie te bevorderen. Daarmee kan een ambitieus Programma Klimaatadaptatie worden ontwikkeld en gerealiseerd, zoals opgenomen in het coalitieakkoord. Een deel van de middelen wordt ingezet voor de uitvoering van de regionale adaptatiestrategieën van de werkregio's en als bijdrage van de provincie aan de nationale Impulsregeling Klimaatadaptatie die vanaf 1 januari 2021 in werking treedt.

In het coalitieakkoord spreekt de coalitie de ambitie uit om te streven naar een volledig klimaatbestendige inrichting van de provincie in 2050, onder meer op basis van de volgende ambities:

- klimaatadaptatie integreren in de Omgevingsvisie en -Verordening;
- tot stand brengen van een ambitieus programma klimaatadaptatie;
- investeren in pilots en projecten en het matchen van rijksmiddelen;
- bij ruimtelijke plannen rekening houden met de toekomstbestendigheid van bijvoorbeeld woningen en wegen, om problemen met wateroverlast of peilbeheer voor te zijn.

Om aan deze ambities invulling te geven is een Programma Klimaatadaptatie 2020-2023 ontwikkeld: "Op weg naar een klimaatbestendig Utrecht". Dit wordt op 8 juli ter vaststelling aan u voorgelegd.
Doel van dit programma is klimaatadaptatie richtinggevend onderdeel te maken van al het provinciale beleid en uitvoeringsinstrumentarium. De volgende doelen worden daarbij nagestreefd: bevorderen van bewustwording en stimuleren van gedragsverandering, ondersteunen van concrete fysieke maatregelen en projecten, verankeren van klimaatadaptatie in het eigen provinciale beleid, ondersteunen van regionale adaptatiestrategieën en versterken van kennis en monitoring. Het programma sluit aan op het advies van de Provinciale Commissie Leefomgeving (PCL) van februari 2020.

- *Provinciaal Sportakkoord*

In het huidige jaar wordt een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden van een provinciaal Sportakkoord. Hiervoor zijn we in gesprek met gemeenten. Het sportakkoord richt zich op sport in de openbare ruimte, duurzame accommodaties en inclusieve sport voor alle inwoners van de provincie Utrecht. Dit resulteert in een beleidsplan dat aan het eind van het jaar aan u zal worden aangeboden. Onze huidige verwachting is dat het nu gevraagde budget zal worden besteed aan specifieke producten/diensten van sportuitvoeringsorganisaties, gemeenten of andere partijen waarmee onze provinciale doelen gerealiseerd kunnen worden. Daarbij hoort kennisontwikkeling en het delen daarvan.

Programma 4a. Economie

Nader uit te werken voorstellen

- *Programma Circulaire economie*

Het kabinet wil dat Nederland in 2050 volledig circulair is. Dit betekent geen afval meer en volledig hergebruik van grondstoffen. De provincie heeft in lijn met deze ambitie het Grondstoffenakkoord getekend, en daarmee spant zij zich in voor de transitie naar een (meer) circulaire economie. Om de versnelling van de transitie naar een circulaire samenleving een stevige impuls te geven willen we net als andere provincies inzicht bieden in regionale grondstoffen- en materiaalstromen. Op basis daarvan zullen we een regionale grondstoffenstrategie opstellen om de transitie zo efficiënt mogelijk te versnellen. Als onderdeel van deze strategie initiëren en stimuleren we circulaire ketensamenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheidsinstanties. Dat doen door het ondersteunen van de Alliantie Cirkelregio Utrecht en het aanstellen van ketenregisseurs. Binnen de organisatie verankeren we circulariteit in opdrachten en projecten via circulair opdrachtgeverschap. We bieden daarvoor intern de kennis aan die nodig is om stappen te zetten in deze ontwikkeling.

De te realiseren nieuwe doelen, welke ook zijn opgenomen als meerjarendoel in de geactualiseerde doelenboom van dit beleidsprogramma, zijn:

- Algemene ondersteuning van het MKB is beter, o.a. bij opvolging eigenaren, internationale handel, transitie naar circulair ondernemerschap;
- De (triple helix) samenwerking in de regio is krachtiger en effectiever;
- De transitie naar een circulaire economie gaat sneller;
- Werklocaties zijn duurzamer (circulair, klimaat, energie, gezondheid).

Een circulaire samenleving vertaalt zich niet alleen binnen het domein economie, maar bijvoorbeeld ook in onze aanbestedingen voor investeringen in mobiliteit, natuur, bedrijfsvoering en andere beleidsterreinen. Ook bij de andere programma's komt u doelstellingen tegen die raken aan ons streven naar een circulaire samenleving.

In het najaar ontvangt u van ons een uitvoeringsprogramma, wat mogelijkerwijs in 2021 leidt tot een vraag om structurele financiering. Vooralsnog wordt een meerjarig incidenteel budget voorgesteld tot en met 2023.

Overige ontwikkelingen

- *Koopstromenonderzoek*

Dit betreft het uitvoeren van een gezamenlijk onderzoek naar de ontwikkeling van koopstromen in de provincies Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht. Dit betreft een afspraak tussen de betreffende provincies om elke 4 tot 5 jaar de ontwikkeling van koopstromen in beeld te brengen. Deze afspraak ligt vast binnen de IPO, Retailagenda en Retaildeal (met het ministerie van EZK), en in onze eigen Retailvisie (2018). Het uit te voeren onderzoek is omvangrijk met bijna 10.000 af te nemen enquêtes in Utrecht. De onderzoeksresultaten geven een belangrijk inzicht in de ontwikkeling van de detailhandel (monitoring) en vormen een basis voor invulling en aanpassing van ons beleid voor versterking van de detailhandelsstructuur in de provincie (zoals vastgelegd in de Retailvisie 2018). Gezien de omvangrijke onderzoekskosten is het noodzakelijk om hiervoor aanvullend budget aan te vragen in deze Kaderbrief.

- *Bijdrage aan Copernicus instituut*

Gezond Stedelijk Leven staat hoog op de agenda van GS/PS en de eventuele vestiging van het Copernicus Instituut zou het kennisecosysteem een enorme boost kunnen geven. In de tweede helft van dit jaar wordt bekeken waar dit instituut zich in Europa zal vestigen, waarbij Utrecht één van de kanshebbende regio's is. Deze kans is recent opgekomen en was niet voorspeld. Er zijn om die reden nog geen middelen hiervoor gereserveerd in de huidige begroting. De vestiging van het Copernicus instituut versterkt het kennis niveau, de ontwikkelcapaciteit, de werkgelegenheid en de reputatie van Utrecht Region op het gebied van Gezond Stedelijk Leven.

Utrecht Regio wil dit toonaangevende instituut graag aantrekken naar onze provincie. Daartoe wordt een gezamenlijk bid opgetuigd vanuit Universiteit Utrecht (UU) in combinatie met Wageningen University & Research (WUR), de gemeente Utrecht (GU) en de provincie Utrecht. Alle partijen dragen bij aan de financiële consequenties van het vestigen van dit instituut. Met twee regiopartijen (Universiteit Utrecht en de Gemeente Utrecht) die substantieel bijdragen aan het binnenhalen van dit instituut kan de provincie Utrecht niet achterblijven. Wij willen bijdragen aan de onrendabele top van de huisvesting van Copernicus De provincie Utrecht zal deze kosten moeten dragen om deze huisvesting mogelijk te maken. De GU draagt al op andere wijze bij en UU brengt de benodigde grond om niet in.

Op de lange termijn loopt de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de PU achter op de bevolkingsgroei van PU. Het aantrekken van dit instituut heeft een duurzaam lange termijn effect op de aantrekkingskracht van de regio voor bedrijven die producten en diensten ontwikkelen op het gebied van de inzet van weer en milieu data voor zakelijke en particuliere toepassingen. Het gaat hier om de aantrekking van bedrijven vanuit binnen en buitenland rondom dit thema, maar ook over de toepassing van de data van Copernicus bij overheden, bedrijven en particulieren. Bijvoorbeeld de duurzame watervoorziening zoals toegepast door de Heineken brouwerijen maar ook invloed op rampenbestrijding, effectievere landbouw, mobiliteit, het effectiever inrichten van de stedelijke omgeving enz. Bovendien zal de vestiging van het Copernicus instituut de reputatie van Utrecht Region op het gebied van Gezond Stedelijk Leven en Duurzaamheid sterk bevorderen. Een sterkere reputatie leidt o.a. tot het aantrekken van meer talent naar de regio op het gebied van Gezond Stedelijk Leven met als resultaat meer innovatie.

Programma 4b. Energietransitie

Nader uit te werken voorstellen

- *Financieringsinstrumenten inclusieve energietransitie*

Eind januari is het programmaplan Energietransitie 2020-2025 door uw Staten vastgesteld, voortbouwend op de ambities zoals verwoord in het coalitieakkoord. Dit programmaplan richt zich op energiebesparing en duurzame energieopwekking om daarmee de provinciale klimaatdoelen op een haalbare en betaalbare manier te realiseren. Een apart voorstel om instrumentarium te ontwikkelen om inwoners te helpen, die zelf niet de middelen hebben om besparings- en verduurzamingsmaatregelen te treffen, is onderdeel van dit goedgekeurde programmaplan en zal in het najaar aan uw Staten worden voorgelegd.

We zetten hierbij in op kennisontwikkeling en -deling, het creëren van toegang naar het landelijk warmtefonds voor woningeigenaren die niet in aanmerking komen voor reguliere financiering en het creëren van aantrekkelijke (markt)proposities voor een inclusieve energietransitie in onze innovatie aanpak.

In de Kaderbrief is hiervoor een bedrag opgenomen van 1,4 mln. in 2021, oplopend naar 3,2 mln. in 2024.

- *Participeren in energie-innovatietrajecten*

Eind januari is het programmaplan Energietransitie 2020-2025 door uw Staten vastgesteld. Daarbij is door uw Staten het belang benadrukt om innovatie in de energietransitie te ondersteunen en is tevens de motie 'Utrecht pakt kansen' ingediend en – na enige aanpassingen – aanvaard. De kern van die motie is om 'een kleine kern op te zoeken waar draagvlak is om mee te werken aan een pilot om een kern energieneutraal te maken met behulp van waterstof. En daarbij te inventariseren met alle relevante partijen, of en onder welke voorwaarden een pilot gestart kan worden, waarbij de lokaal opgewekte (wind- en zon) energie wordt opgeslagen door middel van waterstof en de kern op onder meer deze wijze energieneutraal gemaakt kan worden.'

Uit de inventarisatie is de volgende concrete mogelijkheid voor een pilot naar voren gekomen:
In het buitengebied is het moeilijk om vastgoed aardgasvrij / emissieloos te maken: warmtenetten zijn niet rendabel en het isoleren van dit soort woningen (i.v.m. all-electric toepassingen) zijn kostbaar. Er is dus een andere oplossing nodig en dat kunnen duurzame gassen, zoals waterstof, zijn. Tegelijkertijd wordt er onvoldoende gebruik gemaakt van het volledig vol leggen van boerderijen met PV-panelen omdat dit problemen oplevert met de teruglevering op het net. Waterstof kan wellicht een oplossing bieden. Om daar inzicht in te krijgen is een nadere verkenning nodig. Bovendien zijn er agrariërs die nadenken over een andere bedrijfsvorm; opwek van duurzame energie kan een optie zijn. Een aantal gemeentes heeft interesse om hier iets mee te doen.

Om bovenstaande pilot uit te kunnen voeren en tevens in te kunnen spelen op verzoeken om andere kansrijke innovaties op het gebied van energietransitie te ondersteunen, is een budget nodig van in totaal 0,35 mln. in 2021. Afhankelijk van de uitkomsten en resultaten zal het college in de loop van 2021 met voorstellen komen voor de daarop volgende jaren en de eventueel daarvoor benodigde budgetten.

Programma 5a. Bereikbaarheid (excl. OV)

Geen nieuwe beleidsvoornemens met financiële consequenties voor de meerjarenbegroting die nu voorligt.

Programma 5b. Bereikbaarheid Openbaar vervoer

- *Pilot gratis OV buiten de spits voor ouderen met krappe beurs in 2020/2021*

In de begroting 2020 en het meerjarenperspectief 2021-2023 is in totaal 1 mln. gereserveerd voor een proef gratis OV buiten de spits voor ouderen. 0,5 mln. in 2020 en 0,5 mln. in 2021. De proef stond gepland voor de periode 1 september 2020 tot eind 2021. Door de coronacrisis en de reisbeperkingen voor de doelgroep wordt de startdatum van de proef met een half jaar uitgesteld tot maart 2021. Binnen het beschikbare budget is het mogelijk om circa 4.000 ouderen mee te laten doen aan de proef. In het onderzoek van Mobycon 'Gratis openbaar vervoer voor ouderen in provincie Utrecht' is de potentiële doelgroep geraamd op 5.500 ouderen. Daarmee bestaat een risico dat binnen het beschikbare budget niet iedereen kan meedoen aan deze proef. Om dit risico te verkleinen stellen wij voor om in deze Kaderbrief extra ruimte te reserveren om de eerder geïdentificeerde doelgroep volledig te faciliteren.

Toelichting op MIRT verkenning
In de begroting 2021 wordt een actualisatie opgenomen van het meerjareninvesteringsplan (MIP). Daarin zal 85 mln. worden gereserveerd voor het studieproject 'MIRT verkenning OV en wonen in Regio Utrecht (2030)'. Uw Staten hebben wij eerder geïnformeerd over deze verkenning in onze brief van 21 november 2019. In het kader van U Ned start naar verwachting deze zomer de MIRT verkenning. De provinciale bijdrage hieraan past binnen het kapitaallastenplafond van OV.

Programma 6. Cultuur en erfgoed

Nieuwe ontwikkelingen

- *Corona-steunpakket*

Door de lockdown als gevolg van het corona-virus zijn en komen instellingen op het gebied van cultuur en erfgoed in grote problemen. Om de culturele en erfgoed-infrastructuur samen met andere partijen te helpen, stellen we een steunpakket in met een totale omvang van 6 mln. Met onze statenbrief d.d. 12 mei bent u hierover geïnformeerd. Omdat instellingen ook in 2021 nog steun nodig hebben, wordt voorgesteld 2 mln. van het steunpakket te dekken uit de algemene middelen in 2021.

Programma 7. Bestuur en middelen

Nader uit te werken voorstellen

- *Versterken regionale media*

In 2020 wordt het onderzoek naar de Staat van de lokale en Regionale media uitgevoerd om te komen tot een handelingsperspectief voor de provincie. Hier is een kwartiermaker aan toegevoegd om lopende initiatieven te verbinden en uit te voeren. In het najaar komt er helderheid over welke richting de provincie zal kiezen. Daarom wordt voor 2021 €50.000 gevraagd om een start te kunnen maken met de uitvoering.

Overige ontwikkelingen

- *Indexering budget fractievoorzittersvergoeding*

Het budget voor de vergoeding voor fractievoorzitters is sinds 2016 in de begroting niet meer geïndexeerd, terwijl deze vergoeding wel jaarlijks wordt geïndexeerd conform het rechtspositiebesluit staten- en commissieleden. Om dit recht te trekken wordt om aanvullende middelen gevraagd.

- *Flexibele werkplekondersteuning Statenleden*

Voor de ondersteuning van de werkplek van Statenleden kan er dag- en nacht een beroep worden gedaan op onze ICT-afdeling. Om deze service structureel mogelijk te maken worden aanvullende middelen gevraagd.

- *Ontwikkeling griffie qua ondersteuning PS*

Het fractievoorzittersconvent is akkoord gegaan met een onderzoek naar de toekomst van de griffie en naar de omvang van de fractieondersteuning. De uitkomsten hiervan zijn rond de zomer bekend. Hierop vooruitlopend wordt om aanvullende middelen gevraagd voor uitbreiding van de formatie en het verhogen van het budget van de fractieondersteuning.

- *Sociale agenda en Regenboogprovincie*

Met de aangevraagde middelen gaan we voortvarend aan de slag met de realisatie van onderstaande doelen:

i. Uitvoering geven aan de Sociale agenda: veerkracht, inclusiviteit, participatie en acceptatie van kwetsbare groepen te versterken en eenzaamheid, discriminatie en laaggeletterdheid te bestrijden (in verbinding met alle beleidsterreinen van de provincie);
ii. Voldoen aan de motie Utrecht Regenboogprovincie - samenwerking in de regio is krachtig en effectief.

In de programmabegroting 2020 is voor het huidige jaar een budget opgenomen voor het opstellen van een sociale agenda. Deze sociale agenda wordt vervolgens aan uw Staten aangeboden ter vaststelling.

In juli 2018 heeft uw Staten de motie 'Utrecht Regenboogprovincie' aangenomen. Vervolgens is een interprovinciaal onderzoek uitgevoerd, waarin naar voren is gekomen dat onze provincie nog een aantal zaken dient te implementeren.
Verder worden er gesprekken gevoerd met de Regenbooggemeenten Amersfoort en Utrecht, met name om verdere invulling te geven aan de rol die de Regenbooggemeenten hebben in de regio. Voor die invulling ontvangen betreffen gemeenten een financiële bijdrage vanuit het ministerie van OCW. In aanvulling daarop vragen deze gemeenten aan ons om een (financiële) bijdrage.

Overzicht Bedrijfsvoering (Overhead)

Overige ontwikkelingen

- *Programma Versterken Financiële Functie*

In onze brief van 7 januari hebben wij u geïnformeerd over het benodigde, incidentele budget voor de intensivering en versnelling van de implementatie van dit programma. Deze kosten zijn voornamelijk gericht op het opzetten van de interne controle, het verbeteren van de kwaliteit van de financiële data en het vergroten van de basis kennis door het trainen en opleiden van medewerkers. Voor het jaar 2021 wordt ingeschat dat we 50.000 euro nodig hebben, dat we in deze Kaderbrief aan u voorleggen.

- *I-opgave incl. kapitaallasten*

In de gehanteerde uitgangspunten in deze Kaderbrief is toegelicht dat we voorstellen om de reserve ICT op te heffen. De reserve is destijds ingesteld voor de instandhouding van het standaardniveau van ICT-voorzieningen en voor de aanschaf en implementatie van nieuwe en uitbreidingen op of ontwikkelingen van bestaande ICT-faciliteiten. Als gevolg van deze vrijval wordt voorgesteld om incidenteel exploitatiebudget beschikbaar te stellen voor de activiteiten die normaliter onttrokken zouden worden aan deze reserve. Deze middelen worden aangewend voor de opgave digitale overheid waarin wordt gewerkt met projecten op het vlak van samenwerking

en dossiers, visie en strategie e-dienstverlening, de digitaal slagvaardige medewerker, data en gegevens en digitale innovatie.

De structurele lasten betreffen de kapitaallasten van nieuwe investeringen, welke in begroting 2021 nader worden toegelicht in het meerjarig investeringsprogramma. Daarnaast zijn ook extra kosten geraamd voor licenties voor het onderdeel externe digitale dienstverlening.

- *Versnelling en verzwaring informatieveiligheid en privacy*

Met betrekking tot informatieveiligheid en privacy is een inhaalslag noodzakelijk. Dit is recentelijk ook geconstateerd in de assessment informatiebeveiliging 2019, waarover wij uw Staten in onze brief van 21 april hebben geïnformeerd. De aangevraagde incidentele middelen betreffen tijdelijke uitbreiding van capaciteit voor 5 fte in 2021 en 3 fte in 2022 voor functies als programmanager, privacy officers, security officer en technisch security officer. De tijdelijke inzet is nodig om ondersteuning te bieden aan de domeinen en training on the job te faciliteren. Daarnaast is rekening gehouden met de kosten voor het inrichten van een Information Security Management Systeem (ISMS). Een dergelijk systeem ondersteunt ons in de controles die we uitvoeren en de bevindingen vanuit audits op de processen en applicaties die we binnen onze provincie kennen. Het gaat om circa 200 processen en 300-400 applicaties, waarvan een belangrijk deel gecontroleerd dient te worden op risico's en te treffen beheersmaatregelen. Met het ISMS kunnen we de volgende zaken laten zien:

- De bevindingen vanuit interne audits en externe audits;
- Security incidenten;
- Management rapportages;
- Resultaten van de risicoanalyses
- Implementatie van nieuwe maatregelen of aanpassing daarvan om risico's te verlagen tot een acceptabel niveau;
- Het doorvoeren van verbeteringen;
- Rapportages aan het management over het functioneren van de informatiebeveiliging.

Dit is belangrijke informatie om te kunnen bijsturen en daarmee een blijvend verbeterproces te realiseren.

De structureel aangevraagde middelen betreffen een algemeen werkbudget waaruit geput kan worden in het kader van awareness en auditing.

- *Hogere lasten woon-werkregeling door succes van aantal deelnemers per fiets*

De nieuwe onkostenvergoeding woon-werkverkeer is vanaf 1 januari 2019 van kracht. Doel is reizen met openbaar vervoer en fiets te stimuleren en het autogebruik terug te dringen. In onze brief van november 2018 is deze regeling toegelicht en een inschatting gemaakt van de daarmee gepaard gaande meerkosten. Naar nu blijkt is deze regeling een succes, waardoor meer medewerkers op de fiets naar het werk toe komen. Dit succes heeft als keerzijde dat de regeling structureel meer kost dan in de begroting is voorzien. Hiervoor worden aanvullende middelen gevraagd in deze Kaderbrief.

Overzicht Algemene middelen

Overige ontwikkelingen

- *Programma Versterken Financiële Functie*

Zie de toelichting bij het Overzicht Bedrijfsvoering (Overhead).

- *Verlenging compensatie Zeeland cf. advies Commissie Jansen*

De herijking van het provinciefonds is uitgesteld, waardoor de eerder gemaakte afspraken rondom de compensatie van de provincie Zeeland gehandhaafd blijven tot en met 2022.

Bijlage 2 – Risicoparagraaf (Corona)

De provincie Utrecht wil in de provincie een rol spelen bij het beperken van de economische en maatschappelijk schade die corona in de provincie veroorzaakt. Zoals eerder met u gedeeld wil de provincie aanvullend handelen aan de steunmaatregelen van het Rijk; vanzelfsprekend altijd passend binnen onze financiële mogelijkheden. Voor de plannen die al zijn uitgewerkt levert de provincie een bijdrage, maar veel is nog onzeker. Dat betekent dat we ook geld moeten reserveren voor risico's die we nu kunnen inschatten en mogelijk financiële consequenties kunnen hebben.

In deze risicoparagraaf gaan wij in op de invloed van corona op ons weerstandsvermogen. Het is met nadruk een eerste risico inventarisatie. Bij de begroting 2021 presenteren wij u een paragraaf weerstandsvermogen dat is geactualiseerd op basis van de dan voorliggende inzichten.

Voor een aantal risico's hebben wij ingeschat dat de kans dat het risico zich voordoet groter is dan 50%. In de Kernnota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing (2016) is de beleidslijn vastgelegd dat dergelijke risico's dan als last genomen dienen te worden door hier bijvoorbeeld een voorziening voor te treffen. Een groot deel van de verwachte uitgaven in verband met corona komen ten laste van het jaar 2020. Die effecten worden verwerkt in de zomernota 2020.

Het weerstandsvermogen van de provincie kan kortweg worden gezien als de verhouding tussen de som van alle risico's die de organisatie heeft geïdentificeerd (benodigd weerstandscapaciteit) in relatie tot de vrije reserves die de provincie heeft om de risico's op te vangen (beschikbaar weerstandscapaciteit).

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} \times 100\%$$

(Benodigde) weerstandscapaciteit

Om de actuele benodigde weerstandscapaciteit te kunnen bepalen hebben wij een eerste inventarisatie uitgevoerd van welke mogelijke gebeurtenissen, als gevolg van corona, tot welke schade zouden kunnen leiden en hoe groot de kans is dat deze gebeurtenis zich zou voordoen. Het totaal van risico's is via de gebruikelijke (Monte-Carlo) statistische simulatie getotaliseerd tot het bedrag dat de benodigde weerstandscapaciteit is.

In de programmabegroting 2020 werd uitgegaan van een totaalbedrag van € 136,5 mln. waarover de provincie een risico loopt. Via de statistische simulatie werd toen berekend dat we dan een benodigde weerstandscapaciteit van € 21,3 mln. nodig hebben. Na vaststelling van die programmabegroting is gebleken dat de kans dat bepaalde risico's zich kunnen voordoen sterk is gedaald. Dat heeft een daling tot gevolg van het totaalbedrag naar € 115,7 mln. De omvang van het bedrag aan risico's dat nu is geïnventariseerd met betrekking tot corona, en dat voldoet aan ons vigerend risicobeleid, is met de huidige kennis bepaald op circa € 21,4 mln. Als we die "algemene risico's" en de "corona" risico's bij elkaar optellen, dan komen we tot een totaal aan risico's van € 137,1 mln. Via de statistische simulatie is berekend dat we dan een benodigde weerstandscapaciteit moeten hebben van € 16,3 mln.

In onderstaande tabel is de top-5 van door ons geïnventariseerde corona risico's weergegeven:

No.	Risico	Gevolgen	Kans	Financieel gevolg	Invloed
1. (R391)	Terugvallen van de reizigersopbrengsten in de concessie	Financieel: provincie Utrecht is verantwoordelijk voor de reizigersopbrengsten van QBuzz	3%	max. € 20 mln.	2,75%
2. (R390)	Inhaalslag voor zaken die bij RUD zijn blijven liggen	Financieel	49%	max. € 0,3 mln.	0,91%
3. (R393)	Extra personeelskosten leverancier trams a.g.v. ziekteverzuim	Financieel	40%	max. € 0,45 mln.	0.83%
4. (R352)	Vertraging landelijke wet- en regelgeving, of kwaliteit is onvoldoende	Financieel	30%	max. € 0,3 mln.	0.65%
5. (R394)	Stijging van prijzen en diensten a.g.v. corona	Financieel	30%	max. € 0,25 mln.	0.35%

We gaan in aanloop naar de programmabegroting 2021 deze eerste inventarisatie nog nader valideren. De mate van onzekerheid van de risico's zal de komende tijd verder afnemen doordat er meer duidelijkheid zal komen van de gevolgen van corona voor onze inkomsten (Provinciefonds, motorrijtuigenbelasting) en onze uitgaven. Bij de begroting 2021 zullen wij u een geactualiseerd risicobeeld presenteren en u tussentijds informeren als er grote veranderingen in het risicobeeld zijn.

(Beschikbare) weerstandscapaciteit

De (beschikbare) weerstandscapaciteit is het vermogen van de provincie om de risico's die zich voordoen op te vangen. Wij maken onderscheid tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit:

- De incidentele weerstandscapaciteit is het bedrag dat de provincie eenmalig beschikbaar heeft om te gebruiken voor het opvangen van risico's, zonder dat hiervoor beleid hoeft te worden gewijzigd;
- De structurele weerstandscapaciteit is het bedrag dat de provincie jaarlijks kan gebruiken voor het opvangen van risico's, zonder inhoudelijke beleidswijzigingen. Het doorvoeren van bezuinigingen behoort op zich ook tot de structurele weerstandscapaciteit, maar dat is meestal alleen mogelijk na een inhoudelijke beleidswijziging.

Voor het berekenen van de (beschikbare) weerstandscapaciteit hebben we inzicht nodig in de saldireserve, de reserve weerstandsvermogen en de maximaal toegestane verhoging van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. In onderstaande tabel zijn de bedragen overgenomen van de programmabegroting 2020.

Categorie	Incidentele weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit
Saldireserve*	€ 40,6 mln.	-
Reserve Weerstandsvermogen	€ 30,9 mln.	-
Verhogen opcenten MRB**	-	€ 70,3 mln.
Totaal	**€ 71,5 mln.**	**€ 70,3 mln.**

** De saldireserve zal als gevolg van het niet bestemde deel van het jaarrekeningresultaat over 2018 en 2019 nog stijgen, maar aangezien de accountantscontrole en besluitvorming omtrent de winstbestemming nog niet heeft plaatsgevonden wordt er nu voorzichtigheidshalve van uitgegaan dat er geen bedrag aan de saldireserve wordt toegevoegd. Wij zullen u bij de vaststelling van de jaarrekeningen informeren wat de invloed van de winstbestemming is voor de beschikbare weerstandscapaciteit.*

*** Jaarlijks kunnen wij de opcenten op de motorrijtuigenbelasting verhogen. Het maximum toegestane aantal te heffen opcenten wordt jaarlijks vastgesteld door het Rijk. Het huidige maximum bedraagt ten hoogste 115,0 opcenten voor de tijdvakken die aanvangen na 31 december 2019. De provincie heft met ingang van 2020 73,6 opcenten, waardoor een onbenutte belastingcapaciteit resteert van 41,4 opcenten. Eén opcent correspondeert met een jaarlijkse opbrengst van ruim € 1,7 mln.*

Weerstandsvermogen
De relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de omvang van de risico's (benodigde weerstandscapaciteit) kan worden uitgedrukt via de 'ratio weerstandsvermogen'. In het coalitieakkoord "Nieuwe energie voor Utrecht" hebben wij afgesproken dat deze ratio minimaal 1.0 bedraagt. De waarderingstabel, zoals vastgelegd in onze kernnota (2016), spreekt dan van een ratio die "voldoende" is. Onderstaande ratio's zijn berekend voor het huidige begrotingsjaar.

1. Reserve weerstandsvermogen in relatie tot vereist weerstandsvermogen
   € 30,9 mln. / € 16,3 mln. = 1.9 = ruim voldoende
2. Incidentele weerstandscapaciteit in relatie tot vereist weerstandsvermogen (ratio weerstandsvermogen)
   € 71,5 mln. / € 16,3 mln. = 4.4 = uitstekend

Conclusie
De provincie heeft in deze onzekere tijden een verantwoordelijkheid om samen met andere overheden steun te geven aan initiatieven die de maatschappij goed door deze crisis heen laten komen en de (eerste) nood te ledigen. Dit kan en mag in dit uitzonderlijke geval consequenties hebben voor ons weerstandsvermogen. De ondergrens is eerder door ons bepaald (en in het collegeprogramma vastgesteld) op een ratio weerstandsvermogen van minimaal 1. Het college wil deze ondergrens met het oog op de toegenomen onzekerheden ophogen naar minimaal 1.4 en streeft naar een ratio tussen de 1.4 en 2.0. Dat betekent dat, op grond van huidige inzichten, vanuit het eigen vermogen de saldireserve en een deel van reserve weerstandsvermogen kan worden ingezet om initiatieven uit de provincie (financieel) te steunen. Dit kan door het geld te bestemmen en hiervoor een aparte (corona) bestemmingsreserve te vormen, dan wel al concrete voorstellen te dekken uit een onttrekking uit de saldireserve. Wij zullen in de begroting dit nader concretiseren, actualiseren en uitwerken.